

יריבים וילנר וסנה
מלחמה על המים

והערבים

היותה הפגישה היחידה שנערכה בין מפלגה ישראלית כלשהי לכין מפלגה ערבית. היא חשובה גם לגבי התפתחות ה"מסך" הפוקד עתה את מק"י.

פואד נצאר הינו יליד בצרת, ובן-אחיו, סוהייל נצאר, הוא כתב קול העם בצרת. אמו של פואד הייתה בישראל עד לפני שנתיים, ונתמכה על-ידי המפלגה הקומוניסטית, שעה שבנה נמק במעצר ירדני. כאשר שוחרר ממעצרו, מיהר לעזוב את ירדן, הפך לגולה באירופה. שמו של ה"חבר השני בממשלת הירדנית לא פורסם, שכן עליו היה לחזור לארצו, שם מהווה מפלגתו אירגון לא-חוקי.

הגדרה עצמית ע"י להיפרדות

נצאר הביע את הערכתו על עמדתה העקיבה של מק"י במלחמה למען זכויות העם הפלסטיני. אבל היו לו כמה שאלות. למשל: במצע של הוועידות הקודמות קבעה המפלגה הישראלית שהיא תומכת בזכות ההגדרה העצמית של ערביי ישראל — "עד להפירדות". בזמן האחרון, המשיך הירדני, נידמה לו כי שוב אין עמדת מק"י כה ברורה והחלטית. מה קרה? ועוד: "אנחנו עומדים על פתרון הבעייה על בסיס החלטות אר"ם משנת 1947. גם אתם חייבים להעלות דרישה זאת".

דעות אלה אינן נחלת הקומוניסטים הירדניים בלבד. שותפים להן כמעט כל חברי מק"י הערביים. בשיחות פרטיות ובחזירי חים סנימיים בין חברי המפלגה, מבטא נצאר הישראלי, היושב עדיין בצרת, בדיוק אותן שאיפות שמוטט נצאר הירדני, ש"ישב גם הוא לפני 17 שנה בבירת הגליל. גם אמיל חביבי, שהשתתף באותה פגישה, חשב כמיהו. אבל הוא התאפק, שכן לפני צאתו למוסקבה התחייב לקבל את הקו ה"רשמי של מק"י — וקו זה אינו זהה עם הקו של נצאר.

הוא בא לביטוי בפני שמואל מיקוניס, בערך כך: אומנם חלו שינויים בגישתה של מק"י לבעיית ארץ-ישראל, אך שינויים אלה היו מחוייבי המציאות המשתנה. מאז קום המדינה השתנו הנתונים הדמוגרפיים. "ה"ג"ש שלכם" הבהיר מיקוניס, "תלכד את כל עם ישראל גנו החזרות הפלטיים". הוא הדבר יחס לדרשישה ש"להחזיר את גבר

חיד את ישראל.

עורך אל-איתיחאד, אמיל תומא, שהוא כלי ספק אחד המשלילים הרציניים והמעמיקים ביותר בקרב ערביי ישראל, מאן לפרסם את המאמר. לגביו היה חשוב יותר מעמדו של בן-בלה בגיבושה התנועה הלאומית הערבית, והפיכת החברה הערבית ה"מפגרת" לחברה סוציאליסטית מתקדמת, מן ההתקפה הרברבנית על ישראל. נערך ויכוח נרגז בישיבת הוועד המרכזי של מק"י, ולב"ס ניתנה אפשרות לאגף הערבי לסגת בכבוד. במאמר ארוך שהקדיש אל-איתיחאד ליום השנה העשירי לפרוץ המרד באל-ג'יריה, נאמר: "ההתנכרות לזכויות העם הישראלי אין בה כדי להועיל למאבק למען החזרת הזכויות של העם הפלסטיני". וזאת, מבלי להזכיר את מאמרו של מיקוניס.

זכויות על מ"י הירדן

לא כל הניגודים בין שני אנפי המפה לגה באו לידי ביטוי כה מובלט. אבל מי שקרא את עתוני המפלגה ובטאוניה יכול היה לעקוב אחרי שורה של התנגשויות. האחרונה חלה לפני שבועיים, והיו מעורבים בה ח"כ משה סנה ומאיר וילנר. הראשון הוזע עורכו הראשי של קול העם, השני הוא מרכז המזכירות של המפלגה. הראשון נימנה על מעצבי הקו החדש של המפלגה. השני נאחז עדיין בנוקשות הישנה, נחשב גם לדובר הקו "הערבי".

בנאום שנשא בפתח-התקווה, שלל וילנר כל פעולה ישראלית חד-צדדית בקשר למ"י הירדן, תקף את הצהרתו של אשכול כי

ערביים לעקרון "ציוני" של פיתוח הארץ לצורכי התיישבות.

ד"ר יוצאי נח"ל

יתכן שהניגוד היסודי בין שני הפלגים לא היה פורץ בגלוי ובצורה כה מודגשת, לולא עמדה מק"י בפני הצורך לערוך את ועידתה ה"15". לקראת הוועידה חייבת ה"ג"ת המפלגה להכין תזוים. העסקנים ה"קומוניסטים" ידעו כי אפשר למצוא נוסחתי פשרה מילולית לכל בעייה. אולם היה ברור להם גם, כי הפעם אין להסתפק בכיסוי הסדקים על-ידי שיכבת טיח. הם החליטו כי הגיע הזמן לליבוץ יסודי יותר.

העובדה שחילוקי-הדעות הסתננו התוצאה מעידה בעצמה על השינוי אשר חל במק"י. גדל בה דור חדש, אשר אינו רוצה להת"בדל מן הורם הכללי של חיי המדינה. על-כן, סבור הוא, כי לא רק ייתכן לנהל ויכוח פוליטי בתוך המפלגה, אלא שהציבור הרחב רשאי לדעת על ויכוח זה. זהו ה"דור" שהקים את קיבוץ יד חנה, ואשר ב"קירבו התארגן גרעין הנח"ל הראשון של הנוער הקומוניסטי. זהו הדור שדחיסתו ה"לאומית" איפשרה לו לשבור את החרם שהוטל במשך דור שלם על המפלגה הקומוניסטית. נמצאו גורמים ציבוריים שהראו נכונות לפעולה משותפת עם מק"י, ובפעם הראשונה אף צורף ח"כ קומוניסטי (סנה) למשלחת פרלמנטרית לחו"ל. אפילו קול ישראל החל מצטט את מאמריו של קול העם. במסגרת סקירת העתונות היומית, חלק זה של המפלגה תבע הגדרה מחודשת

מזכיר כלדי מיקוניס

הגנה על ישראל

של היחסים בין מק"י לבין המדינה. מושכל ראשון: ברגע שתחול להתקיים המדינה, לא ייוותר גם כל טעם למאבקים האחרים. ואת המושכל הזה, החליטו, חייבים לקבל גם החברים הערביים.

תוך להט הוויכוח, נידמה היה כי ייתכן פילוג בין שני הפלגים. אבל בשני הצדדים החלו מתגברים המוחות הציונים יותר, אשר הבינו כי הריסת המתכות הנוכחית של מק"י אך תזיק לאינטרס המשותף של שני העמים בישראל. שכן זוהי המפלגה ה"לאומית היחידה בארץ, ואם תיהרס — ייסגרו לחלוטין שני המעגלים הנפרדים של החיים הערביים והעבריים, ושוב לא יהיה מגע ומאבק משותף.

על כן, שעה שהתכוננו לנסח סופית את סעיפי המצע אשר יוגש לאישור הוועידה, הסכימו ראשי שני הפלגים לא להחוק את הקץ, אלא למצוא את הנוסחה שתגשר בין שני האגפים — מתוך תקווה שאחרי הפ"שרה המילולית ימצא גם הפשרה המעשית בין שתי השאיפות הלאומיות.

במיקרה של הטייה תצא ישראל למלחמה. הוא הסכים כי לישראל זכויות על מ"י ה"ירדן, אבל הבהיר כי חלוקת מ"י הירדן ח"י בת להיות תלויה, למעשה, בהסדר-שלום מקיף עם הערבים.

למחרת יצא משה סנה במאמר ראשי ב"קול העם": "ודאי, מוטב היה שבעתים לפ"תור את הסיכסוך הכולל, ובמסגרת זו היה נמצא בנקל פתרון גם לחלוקת המים ה"משותפים... אך אם אין עדיין נכונות ב"מדיניות הרשמית לפיתרון הסיכסוך הישר-אל-ערבי בכללותו, על יסודות הצדק וה"שלום, אין זאת אומרת שיש להתייאש מ"לכתחילה מאפשרות של פתרון סיכסוך חלקי, כסיכסוך המים...".

לא היה זה מיקרה, כי במאמר זה הושם דגש על חשיבות המים לפיתוח ישראל. באותו שבוע עצמו נערך בתל-אביב כנס של ועד אנשי-הרוח למען פיתוח ללא ג"י-שול. גם הקמת גוף זה, בהשתתפות מק"י, הייתה כרוכה במאבק סמוי בין שני פלגי המפלגה, שמטרתו לרתום את הקיצונים ה-